

ФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТО

София 1606, ул. "Владайска" № 29, тел.: 02 952 15 40; 02 952 11 33
факс: 02 952 25 03, e-mail: fnszbg@gmail.com, website: www.fnsz.org

Общата селскостопанска политика след 2013 година – справедлива към всички!

Федерацията на независимите синдикати от земеделието потвърждава позицията си, че Общата селскостопанска политика трябва да отразява принципите на справедливост в обществото и най-вече да стимулира **социална обезпеченост на заетите в отрасъла**, като поставя фокус върху по-целенасочено и равностойно подпомагане на доходите в сектора, засилване на растежа и заетостта, по-ефективни и адаптирани инструменти за управление на кризи, допълнителни инвестиции за научни изследвания и иновации, насърчаване на агроекологичните инициативи, стимулиране на младите земеделски производители.

Мястото на работещите от земеделието в Общата селскостопанска политика

Подготовката на европейските синдикати от земеделието за обсъждане на бъдещето на ОСП след 2013 г. започна още през януари 2010 г. Федерацията на независимите синдикати от земеделието участва в този процес от самото начало. Анализът на Европейската федерация на синдикатите от земеделие, храни, тютюни и туризъм, която представлява гласът на повече от седем милиона работещи в земеделието, хранително-вкусовата промишленост и туризма на Европа показва, че за последните петдесет години от своето съществуване и множеството реформи, които са направени в ОСП, европейското земеделие бе ударено от кризи, липса на сигурност за работните места, големи рискове за селскостопански работници и високи стойности на нелегална заетост. Секторът страда от недостиг на квалифицирани работници, поради ниските заплати, недостатъчната квалификация и неадекватните условия на труд, свързани с професионално здраве и безопасността на работните места. Провежданата до днес селскостопанска политика обезценява труда в аграрния сектор: скорошно проучване показва, че в Европа като цяло, **заетостта в селското стопанство** е намаляла с 25 % за по-малко от десет години, с обща загуба на 3,7 милиона работни места (Евростат 2010). Този спад в заетостта не е придружен от увеличаване на заплатите на работниците в земеделския сектор пропорционално с размерите на възнагражденията в други сектори; всъщност доходите—и като следствие професионалното ниво в сектора—прогресивно спадат. Недостатъчният доход на земеделските стопани е една от основните причини за това, трудът в земеделския сектор става все по-непривлекателен, а участието на млади хора непрекъснато да намалява. Изследванията показват, че само 7% от фермерите са под 35 години и че един на всеки пет — 4.5 милиона общо — са на възраст над 65 години (Евростат 2009).

Наблюдава се спад в доверието на потребителите и все по-голямо обезценяване на професиите в селското стопанство.

От Европейската комисия всички ние - гражданите, потребителите, работещите в земеделието - очакваме да предостави решения на тези проблеми. Такива решения липсват напълно в предложенията на ЕК, която нито защитава достатъчно работните места, нито повишава качеството на заетите, а само ги фокусира.

Затова и очакванията и надеждите към новата ОСП са много по-големи по отношение на справяне именно с тези проблеми – устойчива заетост, качествени и сигурни работни места, достойни доходи не само за фермерите, но и за наетите и самонаетите

работници, квалифицирани работещи, справедливост и висок екологичен и социален принос.

Европейските секторни синдикати поставиха твърдо своите искания още през м. март 2010 г. и ги препотвърдиха и през април 2011 г. и те са неизменно свързани с трите ключови теми:

1. Плащанията по ОСП да бъдат съобразени със заетостта във фермите, които получават доплащания над базовите. В бъдеще субсидиите за земеделие трябва да са свързани не само с площта обработваема земя (с брой хектари), а и с броя на работниците, наети в стопанствата, като земеделските стопани и партньори трябва да бъдат включени/разглеждани като наети работници;
2. Да се включат мерки за професионално обучение, квалификация и преквалификация на работниците, за да се гарантира по-добро постигане на целите на ОСП;
3. Да се включат мерки, целящи защита здравето на работниците и повишаване на безопасността на труда посредством насърчаване предоставянето на обучение и информацията относно превенцията на трудовите злополуки и професионални заболявания.

Общата селскостопанска политика трябва да отразява принципите на справедливост в обществото, но най-вече да стимулира **социална обезпеченост на заетите в отрасъла**, което е обвързано със силен първи стълб на ОСП, да се прилага единна система на плащанията в ЕС, която гарантира равнопоставеност между отделните страни-членки в нейните различни измерения и да има ясни социални стандарти в мерките на ОСП, които да доказват разходването на публични средства.

Посочената по-горе позиция бе многократно заявявана от страна на ФНСЗ на всички нива в процеса на обсъжданията – на европейско и на национално ниво, изпратена бе до Министерството на земеделието и храните, до българските евродепутати, до Икономическия социален съвет, бе огласена на различни дискуссионни форуми през последните две години.

Нужно е да отбележим, че направените предложения от ЕК в края на 2011г. не покриват очакванията ни. Затова преди последния кръг от преговори е необходимо **настояване и въздействие за последващата процедура на съвместно вземане на решение за преразглеждане на предложените мерки и инструменти в общата селскостопанска политика след 2013 г. върху заетостта**. Факт е, че за пръв път в теоретичните постановки на ОСП се отчита заетостта и наемната работна ръка, но това е плод на усилията на европейските синдикатите в процеса на консултации и обсъждания. Субсидиите в рамките на ОСП трябва да са свързани с актуалната заетост във фермите. В бъдеще единните плащания за ферма/стопанство няма да се основават само на големината на обработваемите площи, **а и на броя работници, наети във фермата, включително собственика и помагачите му жена или партньор в живота**. Синдикатите са за прилагане на таван на субсидиите, ако това ще доведе до социални подобрения. Но от проектът за регламент става ясно, че ако данъкоплатците поемат плащането на заплатите, данъците и таксите и социалните осигуровки на работещите в сектора, това няма да доведе до сериозни социални подобрения, защото доходите в отрасъла са по традиция сред най-ниските, а това е още по-крещящо в земеделието в България и облагодетелства най-вече старите страни-членки. Въпреки това, **ние приветстваме въвеждането на прогресивната скала за тавана на плащанията с компенсиране на реално платените заплати и осигуровки и данъци за предходната година, защото тя ще доведе до извеждане на наетата работна ръка в сектора на светло и ще даде сериозен принос към борба със сивата икономика в сектора**. Плащанията към фермите/стопанствата/, които са загубили доходи поради кризите, трябва да ползват също така и работниците, които също са загубили доходи в същите тези ферми.

Защо настояваме да се приложи тази мярка в българското земеделие, която, подчертаваме, е предложение на синдикатите? За да сме убедителни е необходимо

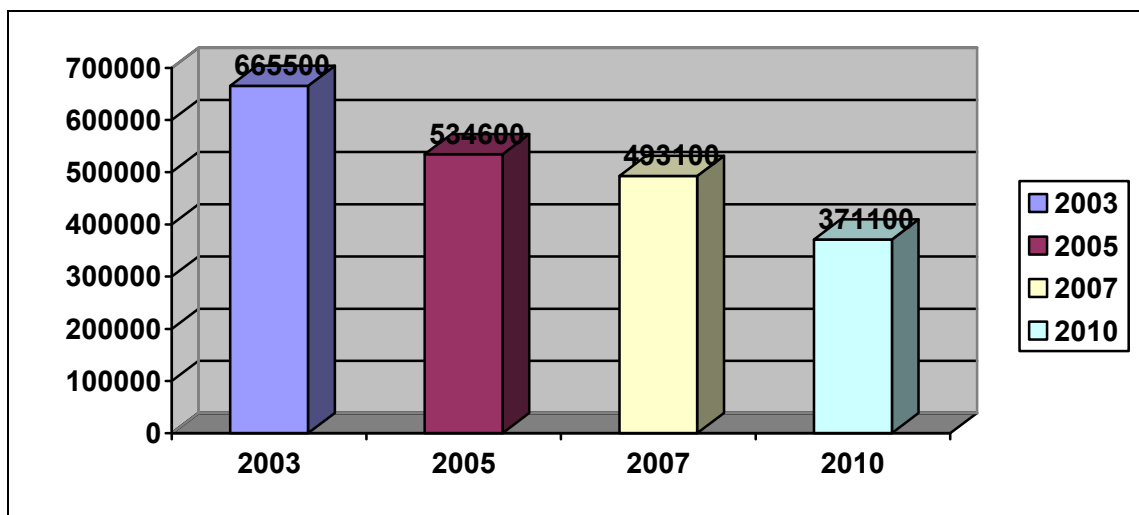
да покажем част от действителното състояние на отрасъла по отношение на заетост, доходи, обучение и квалификация.

Членството на страната в ЕС превърна общата селскостопанска политика в решаващ фактор (и основен финансов ресурс) за развитието на българското земеделие. Това даде стабилност на политиката и икономическата среда, но при конкретните условия в страната откри и някои нови проблеми:

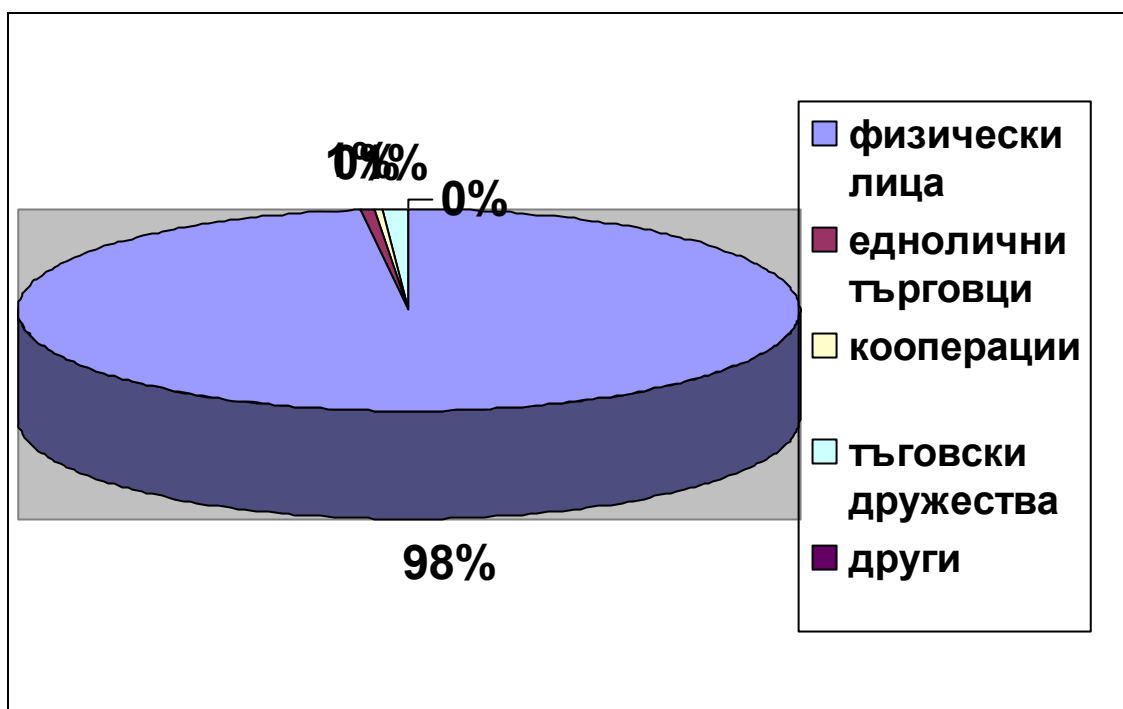
- Слаб административен капацитет, непозволяващ пълно усвояване на средствата в подкрепа на земеделието;
- Неравна подкрепа за отделните подсектори, предизвикваща структурни несъответствия;
- Задълбочаващи се структурни слабости на българското земеделие (полярна структура и липса на динамичен сектор от фамилни стопанства), намаляващи конкурентоспособността на сектора на европейския пазар;
- Неконкурентен хранително-преработвателен сектор, неприспособен към пазара и особено към нарасналата роля на търговските вериги;
- Липса на утвърдени брандове и марки на качествени земеделски продукти;
- Слаба конкурентоспособност на животновъдството, особено на млечното говедовъдство;
- Отлив на работна сила към градовете и чужбина поради ниски доходи;
- Ниско ниво на квалификация и образование, неотговарящо на нуждите на икономиката и реалните потребности на пазара на труда ;
- Западащи селски райони и общности, съпроводено с драматично обезлюдяване.

Безспорно, за националната ни икономика сектор земеделие е изключително важен по отношение на заетостта. В селските райони заетостта на работната сила се създава предимно в селското стопанство. Факт е, че селото живее, когато има работеща производствена структура и запазен поминък.

За съжаление структурните промени в отрасъла протичат бавно и не водят до увеличаване на икономическия потенциал, нито до подобряване на пазарната ориентация на земеделските стопанства. Земеделските стопанства, анкетирани по време на преброяването през 2010г., са 371 100, което представлява намаление с 44% спрямо броя на стопанствата, изследвани през 2003г. Намалението се запазва особено в последните години. Извадковите изследвания на структурата на земеделските стопанства през 2005 и 2007 години показват, че броят на стопанствата намалява с 19,7% през 2005г. спрямо 2003 година, със 7,8% през 2007 спрямо 2005 година и с 24,7% спрямо 2007година. Стопанствата на физическите лица, упражняващи дейност в отрасъла са 363 700 или 98% от всички стопанства, следват стопанствата на търговските дружества -1%, на едноличните търговци - 0,6%, кооперациите са около 0,3% и други стопанства –около 0,1%.

Фиг.1: Брой земеделски стопанства в България

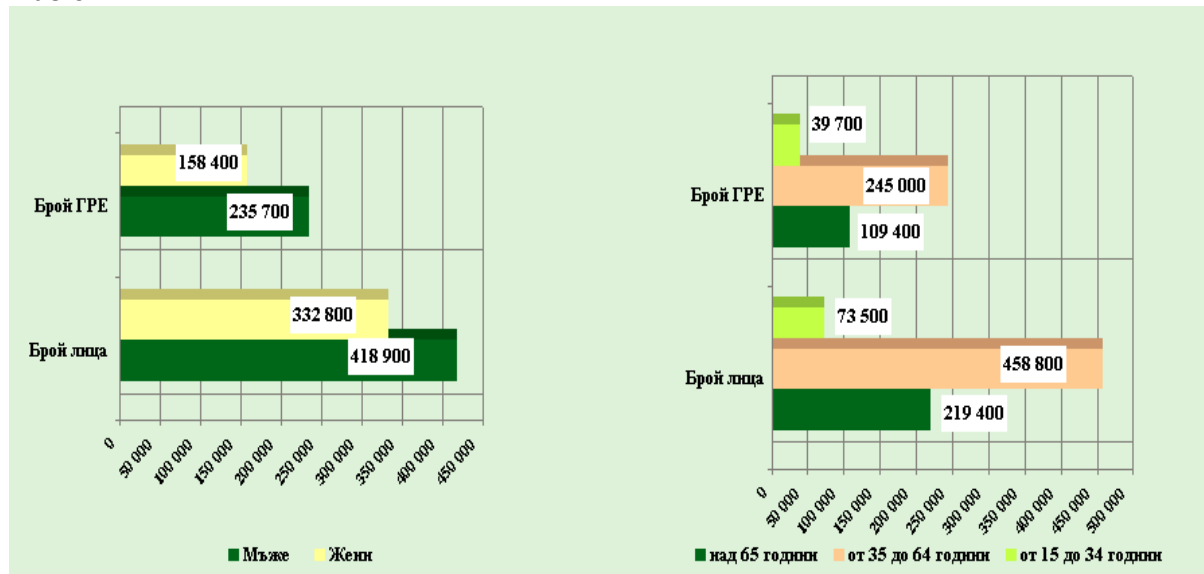
Фиг.2: Разпределение на земеделските стопанства според юридическия им статут

В структурно отношение българското земеделие се характеризира с полярно групиране на стопанствата с определена специализация – от една страна голяма група малки стопанства, главно в животновъдството и градинарството, и от друга, сравнително малобройна група едри стопанства от зърнопроизводството и някои индустриални култури. Структурната политика в земеделието следва да подкрепи приоритетно създаването на широк сектор от жизнени фамилни стопанства като основа за устойчиво производство. Такава политика не само ще създаде предпоставки за стабилизиране на земеделското производство, но и ще допринесе за развитие на селските райони.

По данни на Агростатистика към Министерството на земеделието и храните, МЗХ, през 2010г. в посочените по-горе 371 100 земеделски стопанства са заети 751 700 лица, като относителния дял на семейната работна ръка е 92.8% или 697 400 заети лица. Вложилите труд в земеделието като платена работна ръка са 54 300. Трудът на

сезонните работници в сектора възлиза на 24 хиляди годишни работни единици, равняващи се на 24 000 заети на пълен работен ден. Общо намалението на заетите лица в земеделските стопанства спрямо 2007г е с 20,8%.

Фиг.3

Фиг. 4

Броят на заетите лица на пълен работен ден в земеделието рязко намалява. От общо заетите 751 700 лица, 394 100 са упражнявали труд на пълен работен ден, от които 343 100 са семейна работна ръка.

Основната част от семейна работна ръка е заета в нископродуктивни полупазарни стопанства с ограничени възможности за внедряване на нови технологии и ефективно използване на селскостопанската техника. Структурата на заетите по възраст в селата е също неблагоприятна. Общо 61% от заетите лица са на възраст от 35 до 64 години. В земеделските стопанства 9,8% от заетите лица са на възраст между 15 и 34 години, а 29,2% са лица над 65 години. Спецификата на селскостопанското производство и ниските доходи не стимулират задържането на млади хора. Причините са много и разнородни, но като че ли основните се свеждат до особеностите на земеделското производство, ниските доходи, неблагоприятните условия на труд, както и условия на живот в селските райони, които далеч не удовлетворяват разбиранията и потребностите на младия човек.

Въпросът за доходите както на земеделските производители, така и за работниците и специалистите от обслужващите и изпълнителски структури на МЗХ, които сериозно ни отдалечават от европейските, е един от най-важните въпроси на аграрната политика.

Необходимо е да отбележим, че на фона на силно ограниченото финансиране на икономиката, като цяло, в аграрния сектор има прилив на средства – европейски субсидии, национални доплащания, схеми за подпомагане, европейски фондове и програми. Подалите заявления за подпомагане за директни плащания на площ земеделски производители от 79 053 за 2007 г. са се увеличили през 2010 година, като са се регистрирали 120 хиляди земеделски производители.

Независимо, че всяка година финансовия ресурс предназначен за отрасъла се увеличава, все още подпомагането на българските земеделски производители е съответно на 50% за 2011г. и 60% за 2012 г. от размера на подпомагането с директни плащания на земеделските производители от старите държави-членки на ЕС.

Наблюденията от приложимостта на механизмите на ОСП – подпомагането с директни плащания - в изминалите четири години показват, че 78% от финансовите средства се усвояват от едва 3,4% от земеделските производители, а дребните

земеделски производители - зеленчукопроизводители, животновъди, картофопроизводители и пр., които представляват голяма част от производителите, са оставени на втори план и се лишават от полагащите им се достойни средства. Диференциацията между едрите и дребни стопанства задълбочава и двуполюсният модел на земеделските структури, който става все по-ясно изразен. Едрите стопански структури акумулират значителни доходи и разширяват икономическите си граници. Получаването на директните плащания ще даде възможност на едрите стопанствата (специализирани в монокултурно земеделие - предимно зърнени култури и слънчоглед) да се развиват дори в по-широки граници от средните за ЕС. Липсата или незначителната финансова подкрепа за дребните и средните производители ускорява протичащите процеси към намаляване на броя на дребните стопанства, независимо от тяхната специализация и осигуряването на заетост за повече хора.

Най-чувствително е редуцирането на броя на смесените стопанства – тези, в които се отглеждат интензивни култури и преживни животни. Тази тенденция е пагубна по отношение на заетостта и работните места в земеделието и е предпоставка за понижаване на качеството на живот и обезлюдяването на селските райони, а социалното измерение (и кохезията, която бюджета трябва да гарантира) е повече от видно. Необходимо е да се усъвършенства или диференцира механизмът на директните плащания, така че стопанствата от различните подотрасли да получават равностойна подкрепа на занятието си и доходите. Преобладаващият брой от земеделските стопанства в нашата страна са с по-ниска ресурсна осигуреност, икономически потенциал и ефективност, което ги прави неконкурентни на общия европейски пазар, но те пък изпълняват важна социална функция за поддържане на ресурсите в регионите.

Затова и подпомагането в отрасъла с европейски средства, национални схеми и доплащания в периода след 2004 г., изразяващо се в сериозен ресурс от няколко милиарда лева, не успя да преодолее основни недостатъци в българското земеделие и най-вече отражението им върху структура, заетост и доходи.

Всеизвестно е, че земеделието е сектор осигуряващ традиционна заетост, но за съжаление няма ясен конкретен инструментариум и стимул за запазване на работните места, създаване на нови такива и най-вече ограничаване злоупотребата от страна на фермерите за наемането на работна ръка без трудов договор (така наречената несигурна работа и принос в сивата икономика), особено в активния сезон.

Реформата на ОСП трябва да подкрепя и икономическата устойчивост на сектора, и повишаването на доходите на заетите в него, в това число и наети работници.

Единственият сектор от земеделието, който осигурява най-много постоянни работни места в селските райони е животновъдството. Кризата обаче в сектора като цяло и постоянната тенденция към намаляване броя на животните води до намаляване на доходите и рефлектира върху заетостта. В същото време животновъдите са задължени да правят сериозни инвестиции за прилагане на европейските хигиенни норми и стандарти за хуманно отношение към животните. Това поставя на сериозно изпитание оцеляването на средните и дребни животновъдни стопанства. Ето защо **настояваме за увеличаване възможностите за обвързано подпомагане от предвидените 7,5% на 15%, тъй като това ще подобри съотношението между плащанията в сектор Растениевъдство и тези в сектор Животновъдство.**

Нашите сериозни притеснения за свързани и с недекларирания труд в селското стопанство. Всеки десет години ЕФФАТ прави изследване на тази заетост в страните-членки и тенденцията е ужасяваща - недекларираният труд в този сектор не само не намалява, а напротив – увеличава се. За да се пресече тази тенденция е необходимо **публичните средства по ОСП да бъдат само за стопанства и фермери, които спазват най-строго както европейското, така и националното законодателство свързано с трудовите и осигурителните отношения.** Фермите, които наемат работници извън закона, не трябва да получават никакви публични финанси. Европейската комисия трябва да направи по-прецизна оценка на въздействието от

прилагане на предложението върху заетостта в сектора. Предложенията/Изследванията не се адресират към ефектите върху заетостта.

За това всъщност, ФНСЗ настоява от години: да се оцени въздействието върху заетостта в сектора от всички прилагани у нас до момента програми и проекти в сектора.

Обучение, безопасност и здраве

Синдикатите твърдим, че допълнителни ползи за сектора и работещите в него ще се генерират само ако предложените в проекто-документа плащания, свързани с работните места, са комбинирани със създаване на качествени инструменти, като например **пенсионни фондове и фондове за обучение и квалификация**.

Вследствие на погрешно проведената у нас аграрна реформа стотици хиляди работници и служители от отрасъл „Селско стопанство“ останаха трайно безработни, без алтернатива на пазара на труда и бяха лишени от своите фундаментални права – трудов и осигурителен стаж. От общо 120 хиляди регистрирани земеделски производители, съгласно наредбите, за пенсия се осигуряват едва 35 850 души. Анализирайки приведените по-горе статистически данни за заетостта в селското стопанство, можем с тревога да заключим, че участниците в осигурителната система са едва 89 850 или 12% от общо заетите в отрасъла (751 700) или 23 % към заетите на пълен работен ден.

Близо 44% от работната сила в селата е с основно и по-ниско образование, около 8% от нея е със средно и висше образование. Управлението на отрасъла е поверено предимно на възрастни хора без аграрно образование, само 3% от управителите са със средно или висше образование. *Фиг.4*

Посочените по-горе данни показват, че липсват средните специалисти, които са гръбнака за развитието на модерното земеделие. Пазарът на труда изпитва глад за специалисти и непрекъснато повишаване на квалификацията и преквалификацията на работещите в отрасъла. Появяват се нови работни места, които изискват нови знания и умения и отношение към труда. За съжаление в предложението на Комисията, отново Общата селскостопанска политика съдържа мерки, които финансират схеми за обучение и квалификация, които имат за цел да обучават фермерите и стопаните да се справят с бъдещи високи изисквания на обществото по отношение на ефективност на разходите, качество на продукцията, сигурността и здравето на животните, а не предвижда мерки, които да са насочени към наетите селскостопански работници. Те просто не участват в тези схеми. В същото време, секторния пазар на труда страда от липса на квалифицирани работници и специалисти, което влияе върху продуктивността и стабилността му. Ние сме убедени, че ОСП трябва да бъде координирана с другите политики на общността и особено с политиката по заетост и образование и иновации, за да може да е двигател на развиване на „зелени политики“ в ЕС, да поощрява „зелените работни места“, но най-вече да задържа хората в селските райони, като им предоставя качествен живот и възможности за развиване. Надяваме се в скоро време на селскостопанските работници да бъде предоставен достъп до такива мерки.

За всички е ясно, че работата в селскостопанския сектор е сред най-тежките (пред вид особеностите на работата на открито - климатичните условия и тежки физически натоварвания/усилия, както опасностите от работа с тежки машини, пряк досег с животни, химически препарати и пр.). Не може да говорим за хуманно отношение към животните, за което да има директиви и регулации, а работниците да са изключени от такъв тип мерки. Сигурни сме, че има резерви и възможности обхватът на Общата селскостопанска политика да се разшири така, че да включва **мерки за защита на здравето на работниците и тяхната безопасност**. Тези мерки трябва да се фокусират върху подобряване на безопасността на работното място чрез насърчаване на обучения и предоставяне на информация за предотвратяване на аварии и превенция на риска от трудови злополуки и здравословни проблеми.

За устойчиво земеделие

С надежда гледаме към **специалните мерки за малките и дребните фермери**, което ще доведе до повече възможности за жителите в селските и необлагодетелствани райони. Приветстваме предложенията на Комисията за насочването на повече пари към тях нужни за да извършат необходимата промяна и подготовка.

В ОСП на дневен ред е устойчивото земеделие, щадящо природните ресурси.

Опазването на околната среда и биоразнообразието е един от основните приоритети на ОСП. По отношение на „зелените плащания“, считаме, че предвиденият размер от 30% от пакета за директни плащания е твърде голям и следва да бъде осигурена възможност за по-голяма гъвкавост при определяне на това съотношение на ниво държава-членка. **Удачно е страните-членки да имат избор, в зависимост от националните специфики по отношение на околната среда и биоразнообразие да приложат по-малък процент в тази компонента.**

Земеделието е един от икономическите сектори, който в най-голяма степен е изложен на климатичните промени. Продължителната суша все по-осезаемо налага необходимостта от динамична политика за управление на водните ресурси, базирана на съхранение на водата и по –ефективно напояване. Настояваме инвестициите в тази област да бъдат включени към Втория стълб на ОСП. Тези инвестиции ще доведат до повишаване конкурентноспособността на европейското земеделие от една страна и гарантиране на устойчиво развитие от друга.

Считаме **предлаганите мерки за регулиране на пазара за крайно недостатъчни**. Производството на храни е основен приоритет и не бива да зависи от капризите на пазара. Ключов фактор за запазването на работните места в сектора е сигурността на инвестициите. Необходимо е по-силно регулиране на пазарите, включително и на международно ниво.

Намираме за удачно въвеждането на възможността държавите-членки да включат в обхвата на програмите за развитие на селските райони **тематични подпрограми**, които допринасят за приоритетите на ЕС за развитие на селските райони, насочени към задоволяване на установени специфични нужди по-специално по отношение на **млади селскостопански производители, малки земеделски стопанства, планински райони, къси вериги на доставки**. България трябва задължително да се възползва от разработена тематична програма за планинските райони и малки земеделски производители. Това ще даде възможност да бъде осигурен поминък например за тютюнопроизводители или да се намери работещ инструмент за подкрепа на дребните млекопроизводители, при положение че финансовата помощ може да бъде увеличена от 20% до максимум 90 %.

Подкрепяме **засилване ролята на иновациите и разнообразяване на възможностите за подкрепа с цел активизиране на сътрудничеството между селското стопанство и научноизследователската дейност в този сектор**. Допълнителните инвестиции в задълбочаването на научните изследвания и иновации в областта на селското стопанство ще допринесе, щото предлагането на селскостопанските продукти да бъде в крак със световните тенденции, както и попълване на липсващите звена между наука и производство .

Бъдещата Обща селскостопанска политика и нейните инструменти трябва да сложи край на съществуващото неравностойно третиране, което облагодетелства старите държави-членки за сметка на новите държави-членки. Всички български представителни организации, депутати в ЕП и институции, въввлечени пряко в дебата преди гласуването в ЕП трябва да бъдем единни и да настояваме за равностойно и справедливо разпределение на подпомагането с директни плащания между държавите – членки на ЕС, с оглед създаване на еднаква основа за конкуренция. ОСП – справедлива за всички. Благодарение на своето разширяване Европейският съюз става все „по-селскостопански“ и не може да се очаква новите държави-членки да продължават да носят тежестта на управлението от това. Ако тази неравнопоставеност

продължи, социалната кохезия в селските райони на много нови държави-членки, но най-вече у нас, ще бъде изложена на риск.

Отстояване на позицията България да получи възможността плащанията да достигнат пълния размер на националните тавани още през 2014г., вместо през 2016г.

За да сме сигурни, че следващия програмен период е по-справедлив за хората, които се занимават със земеделие и са избрали да живеят в селските райони на България е необходимо ние - социалните партньори, да работим върху единна и обща позиция, която да изразяваме ясно и в един глас пред всички институции в страната и в ЕС.